

РІШЕННЯ №3
колегії Департаменту гуманітарної політики
Вінницької обласної державної адміністрації

від 27 червня 2024 року

Протокол № 2

Про збереження мережі публічних бібліотек області

Заслухавши і обговоривши доповідь начальника управління культури та креативних індустрій Департаменту гуманітарної політики Вінницької обласної державної адміністрації Ольги Дернової «Про збереження мережі публічних бібліотек області», колегія відзначає.

Реалізацію державної політики в галузі бібліотечної справи забезпечують 860 бібліотечних установ Вінниччини.

За останні 5 років мережа бібліотек зменшилась на 58 одиниць (2022 р. – 865, 2021 р. – 888, 2020 р.- 915, 2019 р. - 918). Окрім цього, у 2021 році ліквідовано Вінницьку обласну бібліотеку для дітей ім. І.Я.Франка шляхом злиття з Вінницькою обласною бібліотекою для юнацтва та Вінницьку обласну наукову медичну бібліотеку шляхом злиття з Вінницькою ОУНБ ім. В.Отамановського.

Станом на 01.05.2024 року 83% публічних бібліотек області діють в мережевій взаємодії, що відповідає законодавству України, в тому числі постанові Кабінету Міністрів України від 06 лютого 2019 року № 72 «Про затвердження Державних соціальних нормативів забезпечення публічними бібліотеками в Україні». У цілому в області працюють наступні організаційні структури бібліотек: у 2-х громадах ЦБС – 47 бібліотек, у 48-ми громадах публічна бібліотека з філіями – 666 бібліотек, у 5-ти громадах самостійні бібліотеки – 72 бібліотеки, у 8-ми громадах структурні підрозділи центрів «Культури і дозвілля» – 75 бібліотек.

Остання організаційна модель функціонує в Агрономічній, Стрижавській, Сутиській, Турбівській, Тиврівській Вінницького району, Теплицькій Гайсинського району, Станіславчицькій, Северинівській Жмеринського району бібліотечні заклади знаходяться в мережі клубного закладу - Центру культури і дозвілля. Фактично, у територіальних громадах не функціонує жодної публічної бібліотеки, а бібліотечні послуги надає Центр культури і дозвілля. Така модель надання послуг не відповідає вимогам п. 15 постанови Кабінету Міністрів України від 06 лютого 2019 року № 72 «Про затвердження Державних соціальних нормативів забезпечення публічними бібліотеками в Україні», відповідно до якої в громаді має бути щонайменше одна публічна бібліотека.

Упродовж 2023 року із загальної чисельності мережі бібліотек працювало лише 798 бібліотек, інші не працювали у зв'язку з наявністю аварійного стану приміщень, вакансій тощо.

Щорічно в територіальних громадах спостерігається тенденція ліквідації/реорганізації бібліотечних закладів. Такий стан в галузі обумовлений декількома факторами. Серед них:

Недостатнє фінансування органами влади місцевого самоврядування. Середній обласний показник виділення коштів на бібліотечно-інформаційне обслуговування мешканця у 2023 році склав лише 104 грн. А середнє річне утримання сільської бібліотеки – 102,5 тис. грн. Тож закономірно, що у бібліотеках існує брак коштів на закупівлю нових книг, здійснення передплати періодичних видань, модернізацію обладнання та проведення ремонтів приміщень. Згідно п.11 постанови Кабінету Міністрів України від 06 лютого 2019 року № 72 має здійснюватися закупівля книжкових видань - не менше 250 примірників на 1000 осіб зони обслуговування публічної бібліотеки, але даний обласний показник склав у 2021 році – 49 книг, 2022 році – 40 книг, 2023 році – 29 книг.

Така тенденція спостерігається і з формування бібліотечних фондів книгозбірень області. За останні 5 років бібліотечний фонд області зменшився на 3 млн 263,22 тис. примірників. Станом на 31.12.2023 року бібліотечний фонд публічних книгозбірень Вінниччини становить 8 млн. 921,2 тис. документів, з яких 3410,1 тис. прим. мовами національних меншин, 39,66 тис. прим. іншими мовами.

У зв'язку з виконанням методичних рекомендацій Міністерства культури та інформаційної політики України щодо актуалізації бібліотечних фондів, у бібліотеках області за 2022-2023 роки вибуло 1 млн 187,65 тис. прим. документів російською мовою.

Наразі існує потреба у систематичному поповненні бібліотечних фондів новою сучасною літературою та періодичними виданнями. Так, упродовж 2023 року до книгозбірень області надійшло 87,6 тис. документів на суму 6928,0 тис. грн., в т. ч. за рахунок місцевих бюджетних асигнувань 11,9 тис. прим. книг на суму 2438,0 тис. грн.

За Програмою сприяння розвитку інформаційного простору та громадянського суспільства у Вінницькій області на 2022–2025 рр. – 2887 примірників на суму 226,1 тис. грн.

Спостерігається позитивна динаміка щодо поповнення бібліотечних фондів за рахунок спонсорських коштів, подарунків від читачів, авторів, завдяки яким до книгозбірень області надійшло 7,9 тис. прим. на суму 914,00 тис. грн.

Під час воєнного стану за рахунок спонсорських та власних коштів 26 територіальними громадами та обласною бібліотекою для юнацтва здійснено передплату періодичних видань на перше півріччя 2024 року. Зокрема, передплачено 11,9 тис. прим. газет і журналів на суму 1 млн 264,3 тис. грн. Водночас, через відсутність фінансування 27 ТГ передплату не здійснено.

З цієї ж причини у 2023 році комплектування бібліотечних фондів новою літературою не відбулось у Копайгородській, Северинівській, Яришівській та Іванівській територіальних громадах.

Ще одним фактором зменшення мережі публічних бібліотек є скорочення населення в селах і маленьких містечках: виїзд за кордон у зв'язку з подіями російсько-української війни, урбанізація та міграція населення з сільських районів до міст призводять до скорочення кількості мешканців, які користуються послугами бібліотек у цих регіонах. Внаслідок цього бібліотеки в таких місцевостях закриваються через брак відвідувачів.

Таким чином у 2022-2023 роках закрито три бібліотеки-філії сіл Вербівка, Яблуновиця, Мервинці КЗ «Публічна бібліотека Оратівської селищної ради»;

шість бібліотек сіл Іванківці, Рахни Польові, Дзвониха, Уяринці, Черемошне, Нове місто ЦКіД Тиврівської селищної ради; три бібліотеки-філії сіл Грабарівка, Борщівці, Нижче Ольчедаїв КЗ «Публічна бібліотека Вендичанської селищної ради» та інші.

Одним із факторів є наявність належного фінансування щодо зміцнення матеріально-технічного стану бібліотек області. Технічні характеристики та незадовільний стан будівель бібліотечних закладів потребують значних інвестицій для підтримки їх в належному стані. Відсутність необхідних коштів на ремонти та модернізацію приміщень призводить до їх закриття.

У 2023 році у Вінницькій області за технічною характеристикою 3 будівлі бібліотек знаходяться в аварійному стані, 78 будівель бібліотечних закладів потребують капітального ремонту, 135 будівель не опалюються.

Особлива увага сьогодні надається безперешкодному доступу до будівель публічних бібліотек. Станом на 01.01.2024 року із загальної чисельності працюючих бібліотек області мають безперешкодний доступ 341 будівля, обладнано пандусом 155, потребують встановлення засобів безперешкодного доступу до будівлі – 441, потребують встановлення засобів безперешкодного доступу всередині будівлі – 399 бібліотек.

Проте незважаючи на події, пов'язані з військовою агресією росії проти України та введення воєнного стану упродовж 2023 року здійснено капітальні і поточні ремонти покрівель, фасадів, внутрішніх приміщень в 112 будівлях бібліотечних закладах області, на загальну суму 5 млн. 297,0 тис. грн. Чималі кошти місцевого бюджету (1 млн. 410,6 тис. грн.) використано Гайсинською міською територіальною громадою на капітальний ремонт даху з утепленням будівлі дитячої бібліотеки в м. Гайсині, на капітальні ремонти приміщень з обладнанням твердопаливного котла двох бібліотек Уланівської сільської територіальної громади з місцевого бюджету (1 млн. 111,0 тис. грн.), на обладнання внутрішньої вбиральні Тростянецької публічної бібліотеки використано грантові кошти «Публічний простір» (972,3 тис. грн.). Здійснено поточні ремонтні роботи внутрішніх приміщень 13 бібліотек Тульчинської міської ТГ (318,0 тис. грн.), 9 бібліотек Городківської ТГ (145,80 тис. грн.), у Ободівській ТГ (94,9 тис. грн.) та в багатьох інших бібліотечних закладах області. Замінено вікна на енергозберігаючі в 23 бібліотеках на загальну суму 444,8 тис. грн, обладнано пандусом центральну публічну бібліотеку Тростянецької ТГ на загальну суму 104,9 тис. грн. з місцевого бюджету. Обладнано молодіжний центр в публічній бібліотеці Могилів-Подільської міської ТГ, на що використано 256,7 тис. грн. за рахунок грантових коштів «Віднова UA».

За рахунок власних коштів, своїми силами здійснено благоустрій рекреаційної зони на території бібліотек Шпиківської, Тростянецької, Погребищенської, Липовецької, Вороновицької, Копайгородської територіальних громад. Обладнано дитячий майданчик на території бібліотеки Якушинської ТГ. За рахунок коштів місцевого бюджету, спонсорських та грантових було придбано оргтехніку, меблі та інше обладнання на загальну суму понад 4,0 млн. грн.

Негативно впливає на надання якісних бібліотечних послуг відсутність комп'ютерної техніки та підключення її до мережі Інтернет. Комп'ютеризація та підключення до мережі Інтернет перетворили публічні бібліотеки з традиційних

сховищ книг у сучасні інформаційні центри, які сприяють освітньому, культурному і соціальному розвитку суспільства. Роль комп'ютеризації та підключення до Інтернету в публічних бібліотеках є надзвичайно важливою та багатогранною. Сервіси Інтернету, онлайн-бази даних, електронні книги, наукові журнали та інші ресурси значно розширюють можливості доступу до різноманітної інформації, яка не доступна в друкованому вигляді.

Станом на 31.12.2023 року 526 бібліотек області (61%) оснащено комп'ютерним обладнанням, 519 бібліотек (60%) використовують ресурси Інтернету, 324 (38%) бібліотек використовують широкопasmовий Інтернет, 399 (46%) бібліотек використовують зону Wi-Fi.

В області лише 4 публічні бібліотеки ведуть власні бази даних (записів), 10 бібліотек мають власні вебсайти.

На вебсайті Вінницької ОУНБ ім. В. Отамановського – <https://www.library.vn.ua/> представлено електронний каталог та тематичні бази даних. Загалом на кінець 2023 року обсяг власних електронних бібліографічних баз даних налічує 1 млн 637,3 тис записів, з них в електронному каталозі – 264,5 тис. записів. Крім того, база даних (БД) «Імідж-каталог» вміщує 112,2 тис. оцифрованих каталожних карток.

Загалом «Електронній бібліотеці» станом на 01 січня 2024 року представлено 1019 документів, з них – 903 книга та 116 журналів. У розділі «Рідкісні та цінні видання» розміщено 488 документів (372 книга та 116 періодичних видань); у розділах «Видання бібліотеки» – 432 документи та «Краєзнавча Вінниччина» – 99 документів. Кількість переглядів/скачувань мережних електронних документів, доступ до яких надається бібліотекою становить – близько 5,0 тис документів.

На базі бібліотек області організовано курси з цифрової грамотності, які допомагають мешканцям громад освоїти навички користування комп'ютером, Інтернетом, електронною поштою та соціальними мережами, здійснити подання податкових декларацій, реєстрацію на державні послуги, пошук роботи тощо. Зазначені заходи дають можливість бібліотекам бути важливими центрами підтримки громади. За результатами проведеної роботи упродовж 2023 року бібліотеками області організовано 1932 тренінги для користувачів бібліотек (6207 осіб, в т.ч. учасників бойових дій – 93, громадян пенсійного віку – 2590, інші категорії користувачів – 2572, з них ВПО – 1384, осіб з інвалідністю - 94).

Ще одним із факторів є переведення бібліотечних працівників на 0,25 та 0,5 ставки посадового окладу, недостатнє забезпечення їх соціальних гарантій, прийняття на роботу працівників без фахової освіти, призводить до низького рівня надання якісних бібліотечних послуг користувачам, а також відтоку кадрів та ускладнення пошуку нових кваліфікованих спеціалістів. Так, всі 9 працівників бібліотек Яришівської громади працюють на 0,5 ставки, від 89 до 60 відсотків бібліотекарів Соболівської, Бабчинецької, Джулинської, Вендичанської, Станіславчицької, Махнівської, Тульчинської, Теплицької, Іванівської, Погребищенської, Оратівської, Чечельницької, Копайгородської територіальних громад переведено на 0,5 – 0,25 посадового окладу вже не один рік. Таким чином порушується п. 3 постанови Кабінету Міністрів України від 06.02.2019 р. № 72 «Про затвердження Державних соціальних нормативів забезпечення населення

публічними бібліотеками в Україні», де зазначається, що публічні бібліотеки повинні бути доступні для населення не менше 40 годин на тиждень.

Станом на 01.01.2024 року кількість бібліотечних працівників становить 1215 осіб, з них із фаховою освітою – 711 осіб, що складає 59 відсотків від загальної кількості бібліотекарів (у 2014 році цей показник склав 69 відсотків).

Більше 80% фаховий показник персоналу становить у бібліотеках Ладжинської, Вендичанської, Шаргородської, Бершадської, Іллінецької, Тульчинської, Чернівецької, Джуринської, Мурованокуролицької, Теплицької, Томашпільської територіальних громад.

Критичне становище склалося у Іванівській громаді, де даний показник становить – 8% (працюють 12 працівників - з них 1 з фаховою освітою); Станіславчицькій – 17% (6 працівників з них 1 з фаховою освітою); Городківській, Махнівській – 22%; Северинівській, Ольгопільській – 25%; Глуховецькій – 30%. Значно нижчий від середнього обласного показника фаховий рівень персоналу у Вапнярській, Копайгородській, Соболівській, Студенянській, Райгородській, Турбівській громадах.

Враховуючи вищевикладене,

колегія Департаменту гуманітарної політики Вінницької обласної державної адміністрації вирішила:

1. Керівникам органів управління у сфері культури територіальних громад області, керівникам бібліотечних закладів:

1.1. Продовжити роботу щодо поповнення бібліотечних фондів новою та сучасною літературою, а також здійснення передплати періодичних видань.

Постійно

1.2. Продовжити роботу щодо актуалізації бібліотечних фондів.

Постійно

1.3. Здійснити заходи щодо сприяння отримання фахової бібліотечної освіти працівниками бібліотек територіальних громад області.

Постійно

1.4. Активізувати роботу щодо підвищення кваліфікації бібліотечних працівників на базі Вінницького обласного навчально-методичного центру галузі культури, мистецтв та туризму.

Постійно

1.5. Сприяти модернізації технічних ресурсів та зміцненню матеріально-технічної бази бібліотечних закладів області.

Постійно

1.6. Продовжити роботу щодо комп'ютеризації та підключення до мережі Інтернет бібліотечних закладів області, в тому числі із швидкістю більше 100 кбт/с.

Постійно

1.7. Здійснити заходи щодо фізичної доступності будівель бібліотечних закладів для людей з інвалідністю з метою надання якісних бібліотечних послуг.

Постійно

1.8. Активізувати роботу бібліотечних закладів області у грантових проєктах щодо сприяння залученню інвестицій в культурну сферу територіальних громад області.

Постійно

1.9. Здійснити заходи щодо організації роботи бібліотечних закладів територіальних громад не менше 40 годин на тиждень.

Постійно

2. Керівникам органів управління у сфері культури Агрономічної, Стрижавської, Сутиської, Турбівської, Тиврівської, Теплицької, Станіславчицької, Северинівської, Лука-Мелешківської, Барської, Копайгородської, Могилів-Подільської, Яришівської територіальних громад здійснити заходи щодо створення комунального закладу публічна бібліотека з філіями.

До 01 листопада 2024 року

3. Про проведену роботу поінформувати управління культури та креативних індустрій Департаменту гуманітарної політики обласної державної адміністрації.

До 01 листопада 2024 року

4. Контроль за виконанням рішення покласти на начальника управління культури та креативних індустрій Департаменту гуманітарної політики обласної державної адміністрації Ольгу Дернову.

Заступник голови колегії

Володимир БУНЯК

Секретар колегії

Олена ДОРОШ